

ko vidi puhlo ošabnost pri svojem narodu, ako vidi prevzetnost mesto ponižnosti. Človek si skoraj ne upa v nedeljo popoldan skozi vas, zakaj od vseh strani se hujska in psuje vanj. Otroci imajo največe veselje, ako se prikaže v vasi ptujec v gosposki suknji, v kupah letajo skoraj za njim ter ga nesramno obirajo. Zgodaj naj se toraj učijo ponižnosti in lepega obnašanja, da bode ptujec v resnici stermel, ko se pelje skozi čedno osnaženo vas in ga pozdravlja vse ter rekel: »V resnici, le-to je omikana dežela.«

To so male besede, katere želim, da bi jih slovenski narod saj nekoliko pregledal in porabil, kar zdelo bi se mu dobro, in pristavil, česar še manjka.

Tako toraj napreduj, blagi rod, v omiki, katera je temelj vsega blagostanja in katera naj tudi tebe povzdigne, da se svetiš kakor prijazna zvezda med narodi!

DONA KLARA

(Historična podobica)

V dvoranah ekscelencije in vsegamogočnega ministra je bil denes ples.

Tu se je zibalo vse, kar se je rodilo visocega na dvoru in po meščanskih palačah. Tu se je smijalo sladko vse, stare perike priklanjale so se venomer in široka ženska odela so sprehajala se preširno sem ter tje. Vmes pa so šumeli srebrni glasovi in nežne ročice popravljale so skrbljivo težke stolpe po francosko vbranih las.

In vitki gospodiči so se sukali v črnih širokih haljinah ter rožljali z malimi rapirji in ljubeznjivo pogledovali po šumečih gospicah, katerimi se je tu pa tam pridružil kak izmed gizdalinov, poljuboval roké ter gracijozno vtikoval pod pazduho triogelni klobuk.

Na strani pa so stali gospodje diplomatje, vihali ponosno nosove, kot bi bili pred sabo videli prihodnost in kakor da bi svojimi mezinci vladali teke svetov, osodo človeštva.

A šele prevzvišeni knez in minister! Kako je bila njegova peroka denes našopirjena, polna dišav! Sam je prav milostljivo obračal male knežke očesi po razsvitljeni dvorani. A v srci mu je kraljevala radost, videč tolikanj bleska v svojih prostorih in spozabil se je ter polagoma izvlekel zlato tobačnico in prav priljudno nasul s svojimi drobnimi koščenimi prsti tobaka v diplomatiški nos, tako da je padal po bogatih špicah, katere so prišle šele komaj pred dvema dnevoma iz Pariza.

Pričela se je govorica, kakor bi šumele bučele v panju, sedaj polagoma, sedaj bolj kipeče, tu pa tam se je čulo spodobno smijanje, ali vse prav po škrpcih, kakor je navada pri dvorih.

»Tu je španjolski poslanec,« čvrčal je suholični gospodič k svojemu sosedu, »in njegova hči dona Klara! Hi, to je v resnici dobro blago, hi!«

In spremljevalec je obrnil prežiti obraz, ali prav polagoma, tako da se mu tanjka, a mazilja polna kita ni premaknila iz srede koščenega hrbtišča.

»Hiou!« razbleknil je usta, »prijatelj, ali ne meniš, da sva za take reči že prestara!«

In resno, kakor bi vodila poslanstva, pri katerih sta služila, stopala sta dalje po dvorani.

Sedaj pa ste prišli njih veličestvi in nastala je za nekaj časa tihota.

»Don Alfonzo, čemu me nadlegujete tu pred očmi vseh?«

»Čemu, vitez Falkenstein, vi še vprašate? Kdo vam je dal oblast, moji zaročnici tako očitno dvoraniti?«

»Vaši zaročnici, don! Odpustite, da jo ne poznam!«

In zatemnelo se je Španjolu oko in srdena rudečica zalila mu je rujavo lice, velika in žilata roka segala pa je krčevito po meču. Ali spomnivši se, da gleda nanj morda sto oces, pomiri si krv.

»Vitez!«

«Don Alfonzo?«

»V dvanajsti uri vas pričakujem doli v vrtu!«

»Rad vam ustrežem, don!«

Medtem pa so stikovale gospice in tudi gospe (kdo bi tajil!) visokolasne glave in šepetale in se smijale sladko. In v resnici bila sta ta dva lepa človeka! Na vitez v mirnem pogovoru, a v serci vrelo je obema.

Don Alfonzo, prijatelj španskega poslanca in, kakor se je vobče govorilo, zaročen z hčerjo njegovo, bil je krepke postave, ali na obrazu videlo se je, da mu je južno solnce obsevalo zibel.

In vitez Rihard Falkenstein tudi ni delal nečasti svoji severni domovini. Bil je bolj vitek kot Španec in možati obraz obdajali so mu lastni zlati kodri, katere ni vil po navadi istih časov v veliko tolsto kito. Ali vitez Falkenstein, kar je pomenilo največ, je bil ljubljeneč, in kakor se je šepetalo, vsegamogočni ljubljeneč vsegamogočnega kneza in ministra.

In to se je videlo tudi na obrazu njih visokosti, gospodu ministru, ko je vitez k njemu pristopil, zapustivši don Alfonza.

In začele so peti trobente in glasiti se druge piščali.

Enako mrzlo, kakor živi se drugače v taci krogih, pričela se je gospoda sukati in par za parom poskušal se je bolj sladko smijati in kolikor največ mogoče zadovoljnosti v svoje puste obraze vdolbsti.

»Dona Klara, je li res, da odrinete na Španško in da nas zapustite kmalu?«

Dona Klara pogledala je nekako čudno svojega plesalca in potem žalostno zakrila s svilnato trepalnico oko.

»Tako je volja mojega očeta, gospod vitez!«

»Volja vašega očeta in morda tudi volja dona Alfonza!«

Nekoliko bolj blede je postalo jej lice in dejala je občutljivo:

»Oj, vsaj si tudi sama želim v domače kraje, v domač grad pri Granadi, kjer sije vse drugače solnce, cvete vse lepši drevje in livada in kjer je zopet tako zdravo v sredi dišečih mirt in cipres!«

»In tamo pozabite gotovo na mrzle nas severjane, dona Klara!«

Nagnila se ji je glavica in njemu zdelo se je, kakor da bi ji bilo postalo solzno oko.

Ali utihnili je glasba in plesalci so se pomirili.

Vitez Falkenstein pa je spremil galantno špansko dono do njenega sedišča.

»Dona Klara, vidiva se zopet! Pri Granadi!«

»Morda bi vam ne škodoval sprehod po hladnem zraku!«

»In vaša spremitev mi je draga, don Alfonzo!«

Kakor najboljša prijatelja zapustila sta nališpana gospodiča dvorano, kjer prikripelo je veselje do vrha, zakaj njih veličestvi zapustile ste dvor.

Počasi sta stopala po peščenem poti, sedaj pa sedaj pogledovala po razsvetljenih oknih in na nebes, kjer je svetila luna. V naturi je bila pomlad v porodu, tu pa tam je ležalo še nekaj snega, a vendar ni bilo prehudega mraza.

Tam na strani, kjer je stalo nekaj dreves ter navpik dvigalo svoje suhotne veje, tamo se je ustavil don Alfonzo ter dejal mrzlo:

»Tu, mislim, da je pripravno mesto, vitez Falkenstein!«

»Res, don Alfonzo!«

In zabliskalo se je jeklo v mesečinem blisku in sukala sta ga dolgo, iskajoč raniti eden drugega.

Ali Spanjol je bil krepak in ko so onemogle Nemcu moči, zabodel mu je rapir v ramo, da se je Nемеc ječaje prevrnil ter tiho obležal.

Don Alfonzo pa je obrisal hladnokrvno meč ob sneženih tleh ter hitro odšel.

Kmalu potem pa je začul vrtnarsk pomagač iz vrta globoko ječanje. Strah ga je bilo in zbudil je svojega gospodarja. Na vrtu sta našla ranjenega viteza, ki se je poskušal iz svoje krvi vzdigniti. Odnese sta ga na gorko.

Na dvoru pa se je govorilo veliko in premnogo: da je odšla dona Klara in don Alfonzo in da se je ministerski ljubljeneц vitez Falkenstein podal bolan na svoje gradove.

Ali izvedela se je vendar resnica.

»Tako je, gospod svetovalec, jaz imam to od njih visokosti premilostljivega kneza!«

»Oj!«

In dvorni svetovalec razkvečil je usta, počasi nabral bakreni nos, popravil peroko in odšel po koridoru. Oni pa je zadovoljno zrl za njim in gladil si trebušek, s katerim ga je obložila težavna in skrbipolna dvorska služba.

— — —

Ljudje so govorili, da ima dona Klara lepe dneve in da jo ljubi njen soprug don Alfonzo.

In res kazalo se je na videz tako.

Pri Valenciji, na morskem pobrezji skoraj, nakupil se je bogati don. Tamo je pričel zidati ter s svojim denarjem oživil stotero rok. Tu se je kopal, obsekovalo kamenje, tamo pa je izdelaval italijansk mojster umetne stebričke in držaje za krasne balkone.

Vrtnarji in kopači so grebli zemljo, navodili cvetja polne gredice, posuvali pota z belim peskom, sadili citrone in olive in mirte ter v španski rahli govorici klicali, sedaj pa sedaj odkrivavši glavo, blagoslovu iz nebes.

Čez nekaj mesecev stalo je živahno poslopje ter dajalo čast svojemu zidarju. Tu sem je prišel don Alfonzo in samo včasih zahajal na dvor v Madrid, pustivši ženo v Valenciji, boječ, da bi jej nekdo izmed dvorskih metuljev ne bil v kvar.

— — —

Solnce je že zahajalo, ko je stopila dona Klara na balkon. Ali duša se ji ni razveselila krasne narave. Mirno in skoraj z nevsmiljenim smehom zrla je pred saboj umetne naprave in pogled je šel dalje in oko je ostalo naposljed na površini morja, pri kateri so se ravno poslavljali zadnji solčni žarki.

Ali povrnilo se ji je kmalu, potem pa se je vtopila sama vse, podprla težko glavo ter mislila na toliko hudega.

In zamislila se je na daljni sever.

Morda se je mlada žena v tem hipu spomnila, da bila bi ondi, dasiravno v ostrih burjah, srečnejša nego tu v milobi južnih sap.

Srebrni glasi gondoline so jo prebudili in povzdignila je oko. Pred njo na peščenem potu je stala mlada ciganka in urno prebirala strune.

Dona Klara je srkala z radostjo te glasove, ki so sedaj tožeče se razlegali v večer, sedaj bolj polagoma, sedaj bolj kipeče, sedaj tolažilno in sedaj zopet tožeče.

Oveselila se je dona Klara ter vrgla rumen zlat v pesek. Igralka ga je hlastno pobrala in potem odšla, klicaje na darilko stotero božjih blagoslovov.

Ali dona Klara je ostala na balkonu.

— — —

In blede mesec prišel je iznad morske vršine ter jo spremenil v tekoče srebro. Lahno so se vzdigovali mali valčki, kakor da bi želeli poljubiti nebo in na nebu jadrajoče svetove.

V daljini je plavala ladja in bistro oko done Klare razločilo je v jasni noči bela jadra na jamborah. In mir, kateri je vladal v natori, vlegel se je tudi v njeno srce.

In ostala je še dalje in dobro ji je del hladan pih od morja. Nekje je ura bila in dona Klara je vstala. Aliizza bližnjega grmičevja je prihitela moška oseba, zavita v španjsko haljino, ter stegovala roke proti nizkemu balkonu.

»Klara, zlata Klara!«

»Rihard!«

Otrpneli so ji straha udje, zgrudila se je na poprejšnji sedež in na balko-nove držaje je omahnila težka glava.

»Koliko časa sem vas iskal, dona Klara, po vaši španjski domovini, pri Granadi in drugod!«

»Vitez Falkenstein!« vzdignila je nezmožno, »ali niste izvedeli, da sem se zavezala z don Alfonzom?«

In ubogi vitez obmolknil je tužno.

»Čemu ste torej tukaj?«

»Ne vprašajte tako, dona! Hotel sem vas videti še enkrat!«

Pravil je potem, koliko je trpel, kako peš popotoval po španjskih peščinah, kako se mu je krčilo srce, ko je naposled izvedel, da je žena don Alfonza. Pravil je o svoji ljubezni, o svojem boji, o svoji bolezni za dolgo rano.

In dona Klara ni imela kamenitega srca, oradostila se ji je duša in, pozabivši sveto dolžnost, sladko mu je šepetala:

»Kako vam je blede lice, vitez Falkenstein!«

»Življenje se mi ni mehko postlalo, dona Klara!«

»In tudi meni ne, vitez!«

»Ali je to pravično od osode, Klara!«

»Bog ve, bog ve, vitez Rihard!«

In pričela je solze točiti in položila je vročo glavico na njegove rame in ni mu branila, ko ji je poravnaval zlate lase.

»Klara, noč je zagrnila zemljo in na nebu se svetijo zvezde!«

»Noč je, Rihard, noč je, noč je!« —

Plašno ga je objemovala in zdihovala in jokala.

»Ostani še, ostani, saj je v zadnjič!«

¹In preskočil je balkon ter ostal pri njej.

Na nebu pa so sijale zvezde, ali na zemljo padala je nežnja megla ter jo zavila v tenek pajčelon.

— — —

Preteklo je nekaj dni.

Don Alfonso se je bil povrnil iz Madrida, da bi preživel nekaj dni v naročji svoje žene.

Bil je večer in bila je noč.

Tiho je vstala dona Klara in stopila na balkon. Denes ni svetila luna in zvezde se niso prižgale na večnem oboku.

Prišel je tudi Rihard.

»Don Alfonso je prišel,« šepetala je tiho.

»Don Alfonso je prišel in zdaj je čas, da odidem jaz!« odgovoril je vitez.

»Dona Klara, bodi zdrava!«

»Rihard, Rihard! Kamo odideš?«

»Amerika se bojuje zoper Angleže in želim se udeležiti njenih bojov za prostost!«

»In midva se ne vidiva več?«

»Teško, dona Klara! V Evropi je življenje gnjilo in bliščeči njeni dvori me ne vežejo nanjo.«

Vitezu pa je pričelo srce pokati in iz očes lile so mu solze in postal je mehak kot otrok.

Kdo ne ve, kako težko da se rodi možka solza?

»Rihard, bog te obvari!«

»Dona Klara!«

— — —

Tisti večer je prišel don Alfonso vinjen iz Valencije domu. V prijateljski družbi vnel se je bil prepir zaradi španske politike proti Angležem in Amerikancem. Razburjen se je bil povrnil don ter se hitro vrgel na visoko posteljo. Ali spanec mu ni hotel objeti trudnih očes tako dolgo, da je vstal, se napravil ter se na posled podal na vrt v nočni hlad.

In stoječ za grmičevjem čul je, kar sta govorila ljubeča pri balkonu. S krvavim očesom potegnil je rapir iz nožnic.

Ali ko je nezvesta žena položila bele roke svojemu ljubimcu krog vrata in ko mu je vroče usta poljubovala, zavrela mu je krv in planil je iz zatišja ter v skoku porinil meč nesrečnemu vitezu v hrbtišče.

»To imaš od mene!«

A oni se je zgrudil na pesek.

»Dona Klara! Pri Granadi, pri Granadi!«

Potem pa je zaspal za večno. Tedaj pa so se na nebu pretrgali črni oblaki in luna je zasijala, a le za malo časa. Zatem pa je nastala črna tema, dežne kaplje so padale na zemljo in iz daljine bučalo je morje, ki je s srditimi valovi butalo ob kameneno strugo.

Don Alfonso pa je s plašnim obrazom vlekel umorjenega do brega ter ga pehnil v peneči grob.

Drugo jutro se ni poznal več sled moritve, zakaj med nočjo izmila in splavila je huda ploha krvave ostanke.

Nekaj dni zatem so našli ribarji ob morskem bregu na pol segnito človeško truplo, katero so zagreblili na malem pokopališči ribarske vasi.

In nikdo se ni solzil za tujcem, ki ga ni nihče poznal, nihče ljubil.

— — —

Kako je vendar težko umirala dona Klara! — A ona bi bila rada umrla, ali kakor bi se branilo telo, krasno telo zapustiti iz svoje oblasti oživljajoči duh — živela je ter pojemala dan za dnevom.

Dolg benediktinec klečal je pri njeni postelji in opominjal z debelimi jagodi svojega moleka:

»Moliva, dona Klara! Moliva dona!«

»Pater Rodrigo, saj rada umrjem.«

»Ali vendar, prosiva božjo porodnico, morda vam zopet zdravje da!«

»Vsaj sem dosti časa, dosti preveč časa že živela!«

»Ali vendar boga prosiva!«

»Pater Rodrigo, jaz sem živela, ker sem ljubila, in da sem ljubila, moram umreti!«

In vzela je izpod svojega zglavja bele listine.

»Tu berite, pater!«

Pater Rodrigo obrisal si je prste in odpadel mu je molek.

»Oj, dona Klara, odkod toliko zaupanja! A blagovolite, da pristopim k oknu, star sem že in oči so me zapustile!«

Pristopil je k luči in bral in bral in mogoče, da spomnil se je istikrat, kolike vrednosti da je žensko ljubeče srce!

Ko je zopet pristopil, nehala je bila dona Klara živeti. A menih je ostal pozno do mraka in molil in prebiral jagode ter prosil odpuščanja iz nebes za greh.

Čas pa je pretekel in zavil iste prigodjaje v zagrinjalo starodavnosti.

KMET IN PESNIŠTVO

Ali mi ne bodeš zameril, dragi bralec, da se prederznem v revnih kočah, kjer tolikokrat pomanjkuje vsakdanjega kruha, kjer pretoči se toliko solz in preterpi tolikanj britkosti, kjer dela se v potu od jutra do večera in kamor tako redko zajde veselje, da se toraj prederznem v istih revnih krajih o pesništvu in o pesmah govoriti? — Kmet in pa pesništvo — zares je težavno to dvoje v dobrodejno zvezo pripraviti, a potrebno je vendar.

Naše želje so, da se slovenski rod zmiraj bolj olika, da se blažene vednosti vsaj plitvo razširijo tudi med kmečkim ljudstvom. Zatoraj pa ne sme tudi pesništvo izostati in naše misli so, da naj se to prej kot mogoče k veljavnosti pripravi. Pesmi imajo za vsacega človeka pomen! Bodisi v žalosti, bodisi v veselji, povsod stri pesmica dobro, polajša to in povzdigne uno. Ko je David delal pokoro, pel je in si s tem ohladil kesočo dušo, in ko je vesel plesal pred skrinjo mirú in sprave ter se radostil milosti Jehova — pel je tudi in si ubiral strune na harpi.

Ali najpoprej nam je govoriti o tem, kakšno pesništvo bi pač prostemu ljudstvu najbolj ugajalo. Slaba pesem popači ter pokvari dostikrat, kar se je lepega vpeljalo in vterdilo leta poprej. Umazano pesništvo ima na sebi veliko nesreč, ki so prišle nad to boro zemljo in da je terpela Francoska toliko, za-